

Bölüm Xxx

ANTİK DÖNEM ÇATALHÖYÜK MİMARİ PLANLARININ KENT VE AİDİYET BAĞLAMINDA BASKİRESİMDE BİREYSEL YANSIMALARI

Zeliha KAYAHAN¹

Naile ÇEVİK²

Giriş

İnsanlık tarihinin günümüzde algılanması/anlaşılması bakımından arkeolojik belge ve buluntuların yardımı oldukça fazladır. Özellikle haklarında yazılı buluntuların olmadığı antik dönem günümüz toplumları için hala gizemini korumaktadır. Antik dönemden günümüze kadar geçen süreç bakımından değerlendirildiği zaman avcı-toplayıcı toplumlardan yerleşik toplumlara geçiş dönemi ve sonrasında biçimlenen toplumsal süreçler insanlık tarihi ve kültürü bakımından oldukça değerlidir. Yerleşik hayata geçişin Anadolu'da en önemli temsil alanlarından biri olan Çatalhöyük antik yerleşim alanı insanlık tarihinin geçirdiği koşulların günümüze aktarılmasında oldukça önemli bir kültürel değer konumundadır. Yadsınamayan bu kültürel önem durumu özellikle Çatalhöyük'ün mimari planları açısından bu çalışmanın konusu bağlamındadır. İnsan için barınma, sığınma ve korunma temel kavramlarını başlangıçta karşılayan yaşam alanları zamanla değişen kültürel, sosyal ve teknolojik koşulların bir yansıması ve sonucu olarak kente dair imgelere dönüşmektedir. Bu imgeler; özelde benlik ve öz benliğin bir yansıması olarak bireye ait mahremiyetin temsili olarak aidiyet kavramını da çağrıştırmaktadır.

İnsanoğlunun özvarlığı ile anamlanan ve en temel anlamı ile korunma/barınma kavramları ile şekillenen ev kavramı günümüzde bu temel anlamlarının yanı sıra oldukça çeşitli anlamlar da kazanmıştır. Özellikle antik dönemden günümüze değişerek ve dönüşerek yeni anlamlar kazanan ev kavramı ve bu kavrama ait göndermeler sadece fiziksel olarak değil özellikle sosyal, bireysel, kültürel, toplumsal, ekonomik vb. birçok açıdan anlamsal olarak da bir genişlemeyi ve değişmeyi de beraberinde getirdiğini söylemek mümkündür.

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, z.kayahan@hbv.edu.tr

² Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, naile.cevik@hbv.edu.tr

Özellikle fiziksel olarak içinde yaşanılan mekân olarak kent imgesi ve onun birey üzerinde oluşturduğu aidiyet kavramı farklı sanatçılar tarafından yorumlanmıştır/ yorumlanacaktır. Bu yorumlar, insanoğlunun yerleşik düzene ilk geçişinde oluşturdukları ilkel evlerden günümüzün modern kentlerine uzanan mekân algısının aidiyete dair temsiliyeti veya teslimiyeti açısından özellikle sanatçıların çalışmalarında ifade edilmiştir. Bu çalışma baskiresim aracılığı ile oluşturulan özgün üretimlerde özelde antik dönem Çatalhöyük kültürüne gönderme yaparak genelde ise kent olgusu veya vurgusu üzerinden yapılacak çalışmalar içinde sanatçı-izleyiciler açısından farklı yorumlara/yorumlamalara da olanak tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalan, G. (2000). *Gravür*. İstanbul: Kale Seramik Sanat Yayınları
- Aktuğ A. C. (2010). Seramik eserlerde evin anlamı. *Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6, 23-33.
- Ayan, M. (2007). *Sosyolojik açıdan özgün baskiresim sanatının bugünkü durumu ile ilgili profesyonel sanatçıların görüşlerinin incelenmesi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın poetikası*. (Çev; Aykut Derman). İstanbul: Kesit Yayıncılık
- Bingöl, M. ve Bingöl, F. (2018). Bilimsel ve teknolojik gelişmelerden ilham alan sanatlar. *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 84 (6), 106-127.
- Düring, B. S. (2016). *Küçük Asya'nın tarih öncesi: Karmaşık avcı toplayıcılardan, erken kentsel toplumlara*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Fırınacı, M. (2013). Dijital çağda geleneksel baskı resim ve teknikler arası geçiş (Melezleşme). *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4 (4), 127-135.
- Gökalp, G. ve Aslan, A. (2003). Behçet Necatigil'in şiirlerinde mekânın poetikası. *Türkbilig Hacettepe Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5, 29-44.
- Hodder, I (2007). *Anadolu'da uygarlığın Doğuşu ve Avrupa'ya yayılımı. Türkiye'de Neolitik Dönem, yeni kazılar yeni bulgular*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Hodder, I. (2006). *Topraktan sonsuzluğa çatalhöyük*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Hodder, I. (2014). *Çatalhöyük: Leoparın öyküsü*. (Çev: Dilek Şendil). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Kambak, U. (2019). *Kent ve aidiyet üzerine sanat pratikleri*. Yüksek Lisans sanat çalışması raporu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Karagöz, T. B. (2019). Kurgusal mekânlar. *Rh+ Görsel Sanatlar Dergisi*, 146, 70-71.
- Kaşo, M. (2010). Mekân kültürü, *Artı Yorum Dergisi*, 1, 128-129.
- Kırmızıgül, F. Ç. (2019). Disiplinlerarası sanatta 'yeni' biçimlendirme edimleri. *Asos 6. Uluslararası Güzel Sanatlar Sempozyumu*, 18-20 Nisan, Alanya, 200-208.
- Kuban, D. (2017). *Türk ahşap konut mimarisi 17.-19. yüzyıllar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları II

- Küçükerman, Ö. (1995). *Anadolu mirasında Türk evleri*. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Mellaart, J. (2003). *Çatalhöyük: Anadolu'da bir neolitik kent*. (Çev: Gökçe Bike Yazıcıoğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Özkul, T. (2019). Disiplinlerarası süreç bağlamında çağdaş heykel sanatının plastik dil olarak kullanılması. *Çeşm-İ Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2 (6), 60-72.
- Rona, L. (2007). *Evin belleği ve taşınma*. Sanatta yeterlilik tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sayar, K. (2016). *Evin ruhu*. (16.02.2019 tarihinde <http://www.serbestiyet.com/yazarlar/kemal-sayar/evin-ruhu-660825> adresinden ulaşılmıştır) .
- Silav, M. (2019). Kentsel arkeolojik miras ve erişilebilirlik: Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 23, 301-314.
- Tokat, B. (2010). Sevim Burak'ın tekinsiz evlerinde dolaşmak. (16.02.2019 tarihinde <http://www.bukak.boun.edu.tr/?P=510> adresinden ulaşılmıştır).
- Tokgöz, M. S. (2017). *Plastik sanatlarda sanat nesnesi ve mekân ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Uysal, Ö. N. (2007). *Geleneksel Türk evi iç mekân kurgusunun incelenmesi ve Süleymaniye bölgesi örnekleri analizi*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünal, B. (2014). Mekânın dönüşümü üzerine kurgusal yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 13, 149-150.
- Yalçın, S. (2012). *Sanayi devriminden günümüze özgün baskıresim sanatının önemi ve yükseköğretimde özgün baskıresim sanat eğitiminin sosyo-kültürel yansıma açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaylalı, K. M. (2010). *Post processual "süreç sonrası arkeoloji" ve kültürel miras; Çatalhöyük örneği*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

GÖRSEL KAYNAKLAR

- Görsel 1:** <http://arkeolojihaber.net/tag/catalhoyuk/> (Erişim Tarihi: 10.12.2019)
- Görsel 2:** <https://www.birgun.net/haber/catalhoyuk-yeni-kesiflere-kapi-aralayacak-226499> (Erişim Tarihi: 12.12.2019)
- Görsel 3:** <https://www.ankaragezinleri.com/catalhoyuk-neolitik-kenti/> (Erişim Tarihi: 08.12.2019)
- Görsel 4:** <https://www.discovermagazine.com/the-sciences/what-happened-to-turkeys-ancient-utopia> (Erişim Tarihi: 02.12.2019)
- Görsel 5-6-7-8-9-10-11:** Naile Çevik arşivinden alınmıştır.
- Görsel 12-13-14-15-16-17:** Zeliha Kayahan arşivinden alınmıştır.